

Vad är Föräldraalienation?

- en Introduktion av Nils-Göran Areskoug (MD PhD, 2013)

Innehåll

- 1 Bakgrund
 - 1.1 Definitioner och avgränsningar
 - 1.2 Kännetecken och förlopp
 - 1.3 Klinisk bild
 - 1.4 Hälsoeffekter
 - 1.5 Generationsavbrott
 - 1.6 Tolkning och diagnos
 - 1.7 Intervention och terapi
 - 1.8 Kompetensförsörjning
 - 1.9 Forskningssituation
 - 1.10 Vetenskapskritisk diskussion
 - 1.11 Global epidemiologi
- 2 Sverige
 - 2.1 Sociala kostnader
 - 2.2 Ansatser och initiativ
 - 2.3 Epidemiologi
 - 2.4 Forskning och kompetensförsörjning
 - 2.5 Policy och debatt
 - 2.6 Media, politik och opinion
- 3 Kriterier för Parental Alienation Disorder (PAD)
- 4 Diagnosens formella status
- 5 Externa länkar
- 6 Expertgrupper och kompetensorganisationer
- 7 Viktigare internationella konferenser
- 8 Internationella institut och behandlingscentra
- 9 Lagstiftning, intressegrupper och politiska förslag
 - 9.1 Länder som dömts i internationell domstol i mål med inslag av föräldraalienation
 - 9.2 Länder som *lagstiftat* mot Föräldraalienation
- 10 Referenser
 - 10.1 Noter
 - 10.2 Källor
 - 10.3 Bibliografier

Vad är Föräldraalienation?

Bakgrund

Definitioner och avgränsningar

Föräldraalienation är ett sammansatt socialt fenomen med vittgående effekter på familjens hälsa, barns biosociala utveckling och föräldrars livskvalitet som studeras tvärvetenskapligt ur flera ämnesperspektiv, inom rättspsykiatri, neuropsykiatri, psykologi, juridik, sociologi och med relevans för socialpolitik.^[1] Begreppet föräldraalienation är alltid könsneutralt, men det används ibland med olika innebörd som sociologiskt, rättsligt eller medicinskt begrepp. I allmänt språkbruk syftar föräldraalienation (PA, eller försvenskat FA) som generellt begrepp på de sociala fenomen, tillstånd och processer som fjärrar barnet från sin förälder; PAD betecknar en diagnosticerbar och särpräglad störning med manifesta [symtom](#) hos barnet vid svårare olöst föräldrakonflikt; och PAS reserveras för en djupare skada med manifest (och mer eller mindre fullständigt) kluster av omfattande och långvariga symtom (dvs ett [syndrom](#)) företrädesvis vid högintensiv påverkan, ofta med bakomliggande psykopatologi av varierande multifaktoriell art hos den alierande parten. Som störning diagnosticerbar hos barnet varierar terminologin men på engelska används främst tre begrepp: *Parental Alienation* (PA), *Parental Alienation Disorder* (PAD) och (tidigare) [Parental Alienation Syndrome](#) (PAS), vars exakta operativa definitioner kan skifta hos olika författare.^[2] Man räknar med en tregradig skala som definierar symtomen för mild, måttlig och svår grad av föräldraalienation. Vad avser den drivande orsaken har föräldraalienation hos vissa författare ansetts besläktad med eller gränsa till [Münchhausensyndrom](#) eller [Münchhausen by proxy](#), en annan form av psykisk misshandel där beteendet hos en djupt störd vårdare dock även leder till traumatisering av barnet. Även andra begrepp för den centrala störningen av barnets anknytningsprocess, som "emotionell barnmisshandel",

Vad är Föräldraalienation?

"parental interference" och "parental deprivation", kan ibland syfta på likartade fenomen, eller, som *viktimisering* ("[Stockholmssyndromet](#)") och [False Memory Syndrome](#) (FMS) på angränsande psykopatologi.^[3] Ibland finns bakomliggande störningar av olika djup hos alienatorn och i grövre fall av alienationsmisshandel ses ofta grav empatistörning, [borderline](#), narcissistisk personlighetsstörning eller [psykos](#) - eller kan undantagsvis kriterierna för [psykopati](#) vara uppfyllda.

Kännetecken och förlopp

Barnet påverkas av berövaren till att utan grund ta avstånd från sin frånvarande förälder till vilken barnet tidigare haft en varm känslomässig anknytning. Den normala relationen till föräldern störs på så vis och detta innebär att barnet berövas sin ena förälder, som är viktig för barnets normala psykosociala utveckling ("*triangulation*"). Föräldraalienation räknas inom främst psykiatrisk litteratur som en form av psykisk eller emotionell [misshandel](#). Den anses allmänt kränka barnets mänskliga rättigheter och de rättigheter till familjeliv som stipuleras i Europakonventionen om mänskliga rättigheter (artikel 8) och Barnkonventionen. Som rättssociologiskt fenomen präglas grava former av manifest föräldraalienation av att en manipulation (som kan surfa på politisk trendkänslighet) vänder samhället mot en oskyldig som får se sig utsatt för en kampanj av trakasserier och förföljelse. Rättsbegreppen vänds upp och ned när förövaren framgångsrikt framställer sig som offer och gör offret till förövare (*kriminificiens*) och rättsväsendet anförtror uppväxande barn i förövarens (=berövarens) händer. Det finns klinisk evidens på både *reversibel* och *irreversibel* föräldraalienation men teoretiskt är det omtvistat vilka faktorer i en multifaktoriell kontext som i detta avseende avgör förloppet.

Klinisk bild

I milda fall ses att alienationsprocessen börjar utvecklas längs en glidande skala där typiskt ena föräldern kritiserar den andra

Vad är Föräldraalienation?

föräldern. Kritiken står därvid inte längre i proportion till de utpekade eller belagda brister som åberopas som förevändning för kontaktberövandet. Ingen förälder är eller väntas vara helt felfri och perfekt i sin föräldraroll och avgörande för diagnosen är därför att beteendet kännetecknas av (1) en *disproportionalitet* vad avser berövande manövrar jämfört med förmenta och konstaterade brister i umgängeskvalitet, (2) en påbörjad process som psykologiskt leder till att barnet görs alltmer främmande för ena föräldern, och (3) en skada av barnets anknytning till sin förälder (relationen barn-förälder) eller att relationsförlusten medför ett minskat socialt värde för barnet i dess totala livsvärld, kvalitativt eller kvantitativt, relativt de möjligheter till utveckling det skulle ha haft vid intakta relationer. Upptäckten av dessa tecken är viktig för tidig prevention. I manifesta och grövre fall (ofta med irreversibel relationsförlust som följd) är bilden att barnet blir offer för berövaren som inducerar hat mot eller förakt för den andra föräldern (något som barnet saknar mognad att bearbeta), ibland med hjälp av grava men falska beskyllningar mot den frånvarande föräldern som då saknar möjlighet att försvara sig. Berövaren utnyttjar barnets förtroende och beroendeställning och knyter det till sig med krav på lojalitet i sin kamp mot barnets andra förälder. Därmed utvecklas på grund av denna "indoktrinering" hos barnet gradvis en förvrängd verklighetsföreställning som - om den inte korrigeras - kan leda till olika former av störningar i psykiska, kognitiva, emotionella och sociala funktioner. Det finns vetenskapliga belägg som bekräftar att de kända former av barnmisshandel med moment av djup kränkning som skadar barnets psykosociala utveckling även förorsakar hjärnskador. [\[4\]\[5\]\[6\]\[7\]](#)

Hälsoeffekter

För det drabbade barnet skiljer man mellan *akuta* symtom, psykologiska effekter på *medellång* sikt och *långsiktiga* skador på barnets utveckling och personlighet, ibland med livslånga problem i den sociala anpassningen. Bland andra kliniska

Vad är Föräldraalienation?

forskare har de tyska läkarna Astrid Camps och Wilfrid Boch von Galhau rapporterat sådana kliniska erfarenheter av de psykiatriska (och psykosomatiska) långtidseffekterna hos barn respektive vuxna.^[8] För den förälder som berövas sitt barn har föräldraalienationen livsavgörande konsekvenser men också negativa följder för alienatorn.^[9] Ur en rik och komplicerad symtomflora hör [Posttraumatiskt stressyndrom](#) (PTSD) till en av de vanligaste i den kliniska litteraturen omtalade skadorna hos barnet. Bland övriga sociala skador som rapporteras i klinisk statistik märks skolsvårigheter, relationsproblem, psykiska besvär samt kostnader för samhälle och för den enskilde i form av försämrad arbetsförmåga och nedsatt produktivitet.

Generationsavbrott

Vid föräldraalienation förekommer att även den äldre generationen (barnets far- eller morföräldrar) berövas kontakt med sitt barnbarn. Detta avbrott i släktkontinuiteten upplevs ofta som djupt kränkande av de äldre som därmed inte längre har möjlighet att i livets slutskede se släkten leva vidare och överföra sina erfarenheter, traditioner och egendom. Äldreorganisationer har uppmärksammat detta problem som en faktor i de äldres livskvalitet. När kontaktberövandet utökas över flera generationer benämns detta *intergenerational* eller ibland *transgenerational PA*.

Tolkning och diagnos

Föräldraalienation kan ibland vara svårt för utomstående att upptäcka. Berövaren försöker vinna släkt och vänner genom vädjan om lojalitet i striden för att skydda barnet från den förment farliga, frånvarande föräldern. Det finns dock sedan mitten av 80-talet utarbetade kriterier för klinisk diagnos av det tillstånd som efterhand utvecklas hos barnet, som är nära relaterat till en rad andra diagnoser, som till exempel inducerad psykos. Provkartan på de drivande psykodynamiska krafterna (och åberopade förevändningar) bakom berövarens beteende

Vad är Föräldraalienation?

är skiftande och bakgrunden sammanfaller i hög grad med den som är påvisad vid andra former av emotionell misshandel. Ren okunnighet och ovana i föräldrarollen är numera sällsynt (delvis tack vare BVC) men förståndshandikapp, allmän omognad i personlighet eller svårigheter att interagera adekvat i relationer och [avvikande personlighet](#) förekommer bland psykologiska orsaker. Agerandet hos den berövande parten (*alienatorn*) kan vidare orsakas av psykisk störning av varierande grad och art, vara tecken på en psykisk sjukdom i psykiatrisk mening - eller utgöra en form av *asocialt beteende där berövaren använder sig av kriminella metoder* på sätt som det svenska rättsväsendet (enligt viss kritik pga *illegitim politisering*) i allmänhet väljer att inte lagföra. I sådana fall förekommer att alienatorn försätter den andra föräldern i vanmakt och gör denne försvarslös med bedräglig manipulation och med uppsåt att tillfoga denne skada, ibland för egen vinning av makt, resurser eller emotionell "belöning". Om det finns inslag av tvångsmässighet i alienatorns bindning till barnet bör screening ske även för andra typer av misshandel, utnyttjande eller övergrepp (det har förekommit att en alienator kamouflerar egna övergrepp genom attack på motparten vilket förvirrar och avleder myndigheternas utredningsfokus). Barnet definieras vid föräldraalienation som *offer (victim)* och det är barnets beteende som utgör grund för diagnosen föräldraalienation. Diagnosen kan ställas oavsett vad beskyllningarna avser men en bedömning av deras trovärdighet (om de är grundlösa förevändningar eller har real grund) ska i tvistiga fall ha föregått diagnosstadiet. Om detta skede fördröjs (motsvarande "doctor's delay") riskerar utredaren att bli medberövare. Inte sällan kombineras alienationsmisshandeln med bortförande av barnet, exempelvis till hemlig ort utomlands, till en miljö och umgängeskrets som underlättar och stödjer indoktrineringen av barnet så att påverkan svårigen kan förhindras. I dessa fall brukar man ibland tala om "obsessiva alienatorer". Barnet förblir där helt oskyddat mot fortsatt alienationsmisshandel och när skadan fördjupas med tiden riskerar den nå en "point of no

Vad är Föräldraalienation?

return". Den *frånvarande föräldern*, som får sin relation till sitt barn förstörd (ibland oåterkalleligen, s.k. *irreversibel parentektomi*), utgör *måltavla (target)* för förakt som implanteras i barnet. Den på så vis främmandegjorda föräldern kan bli offer för långvarig nedsvärtningskampanj och svåra trakasserier som, där de lämnas utan åtgärd (eller inte stoppas på annat sätt) kan nå en nivå av förföljelsekampanj med svår stigmatisering, djup kränkning av föräldrarollen och risker för hälsa, karriär och socialt liv bland följderna för den drabbade föräldern. I svåra fall kan paranoid psykosjukdom eller personlighetsstörning föreligga hos berövaren och i det förra fallet dras då barnet in i en vanföreställningsvärld som kan ge svårbehandlade skador, ibland livslånga men och inducerad psykos.^[10] Standardverk och handböcker ger i dessa fall uppgifter som styrker ökad morbiditet (sjuklighet) i andra diagnoser med associerade följder som allvarliga sociala problem och ökad mortalitet (suicid eller homicid^[11]). Litteraturen vittnar också om hur barn som överlevt föräldraalienation i vuxen ålder haft svårt att själva komma till insikt om att de under sin barndom varit manipulerade att hata sin frånvarande förälder, med mindre än att de får möjlighet att genomgå en terapi och lyckas återetablera en relation till den förlorade föräldern.

Intervention och terapi

Åtgärden är ett återförenande mellan det alienerade barnet och den frånvarande föräldern (enligt ett särskilt behandlingsschema) vilket dock måste ske inom ett tidsfönster för att relationen ska kunna repareras. Därefter krävs mer genomgripande avprogrammeringsterapi (med osäkert utfall) som befriar det skadade barnet från den vanföreställning som implanterats sedan barndomen och den emotionella anknytningen kan vara bruten bortom bot. Utan åtgärd ("expektans") leder störningen ofta till livslång skada. Det amerikanska psykologförbundet (American Psychological Association, APA) citerar på sin hemsida en lösningsmodell - *kombinerad juridisk och terapeutisk åtgärd* - hämtad från ett

Vad är Föräldraalienation?

konkret fall i Kanada: En domstol tilldömde där fadern vårdnaden om tre döttrar sedan modern saboterat barnens umgänge, inducerat hat mot och förhindrat telefonkontakt med deras far; dessutom förordnar domen en särskild terapi för de alienerade barnen under ledning av två erkända internationella experter, psykologerna Randy Rand och Richard Warshak, på moderns bekostnad.^[12] Richard Gardners ursprungliga lösningsmodell (överflyttning av vårdnaden till den alienerade föräldern, vid behov med besöksrestriktioner för den alienerande parten) har vunnit stöd i senare rättspsykiatriska studier, och belyses i nyare familjeterapeutiska publikationer.^[13]

Kompetensförsörjning

Ärenden som involverar föräldraalienation kräver specialistkompetens för korrekt hantering. För skadeprevention i tidigt skede och rehabilitering av kroniska fall fordras ett utvecklat tvärvetenskapligt teamwork mellan psykolog, läkare, jurist och socionom. Ett fåtal kliniker i världen (i USA och England) är idag kvalificerade för denna uppgift. I Tyskland har man valt att utveckla interdisciplinära teamstrategier för problemlösning och den s.k. "[Cochemer Modell](#)" har i internationella expertkretsar ansetts relativt framgångsrik efter utvärdering i Schweiz.^[14] I de nordiska länderna har problemet länge förnekats i kliniska kretsar och vården är gravt eftersatt för de drabbade grupperna - som möter oförståelse och fientlighet när den söker hjälp för sitt lidande.^[15]

Forskningsituation

Den internationella forskningen om föräldraalienation, numera vanligen under beteckningen *Parental Alienation Disorder* (PAD), leds av Professor William Bernet, professor i rättspsykiatri vid Vanderbilt University, USA. Han har i en antologi sammanfattat forskningen och gjort en mycket omfattande genomgång av den psykologiska och medicinska forskningen om alienationsmisshandel. Han leder en

Vad är Föräldraalienation?

internationell expertgrupp, Parental Alienation Study Group (PASG), som senast i september 2011 sammanträdde i St Moritz, Schweiz, och som har utvecklat detaljerade kriterier för *Parental Alienation Disorder* samt föreslagit diagnostisk klassificering av fenomenet, avsedd för ICD, Världshälsoorganisationens manual för medicinska diagnoser.

Vetenskapskritisk diskussion

Föräldraalienation beskriver hur barn görs främmande för en förälder och ger en förklaring till psykodynamiska processer och drivande orsaker. Men begreppet är som diagnos inte avsett att tjäna som ett differentialdiagnostiskt urskiljningsinstrument. Som varje medicinsk diagnos är begreppet utsatt för möjligheten av feldiagnos och missbruk. Därvid skiljer den sig inte från andra diagnoser med psykosociala implikationer. Det är därför viktigt, som i all klinisk verksamhet, att alternativa diagnoser utesluts genom kompetent utredning. En genomgång av främst Bernets analys av den kritik som riktats mot det tidigare begreppet [PAS](#) (myntat av Richard A. Gardner) visar bland annat att kritiken (1) misstolkar grundbegreppet, (2) siktar mot (och delvis träffar) en annan diagnos, (3) "sexualiserar" begreppet som inte handlar om sex utan om förevändningar och orsaker till alienationprocesser, och (4) utgår i sin kritik inte från en granskning av hållbarheten (såväl styrkor som svagheter) i teoribildningen utan från en ideologisk eller politisk agenda, ibland med feministiska förtecken. Kritiken har dock haft den positiva effekten att det tidiga PAS-begreppet blivit grundligt genomlyst vilket skapat bättre förutsättningar för utvecklingen av tillämpningskriterierna för föräldraalienation (PAD) som modernt socialpsykiatriskt diagnosbegrepp.^[16] Politiserade beslutsprocesser inom forskning och social vård har dock ansetts utgöra ett fortsatt hinder för kunskapsutveckling och tillämpning i praxis, inte minst pga bristande resurser. PAS-begreppets upphovsman, Professor Richard A. Gardner, efterlämnade en klagande kommentar som ingående bemöter kritiken mot begreppet, vilken

Vad är Föräldraalienation?

publicerats postumt.^[17] Andra "metastudier" går utförligt igenom och bemöter den kritik, saklig och osaklig, som riktats främst mot begreppet PAS. Dessa artiklar lyfter fram klinisk evidens för skadligheten av tillståndet och betonar vikten av information och prevention samt behovet av att verkamma terapeutiska strategier utvecklas. ^{[18][19][20]}

Global epidemiologi

Prevalensen av föräldraalienation i USA är en procent av befolkningen varav cirka en fjärdedel anses vara den svåraste graden, där skadorna blir djupa och bestående. Global statistik saknas ännu. Vid forskargruppen Parental Alienation Study Group's (PASG) konferens (2011) redogjorde fysikern Christian T. Dum (PhD, MIT) för en internationell kartläggning av föräldraalienation.^[21] Enligt denna redovisning är epidemin spridd i alla världsdelar oberoende av flertalet större religions- och kulturområden och omfattar förutom västländerna även utvecklingsländer. I Bernet (2010) görs en första lägesbeskrivning som jämför den sociala situationen för skilsmässobarn land för land och möjliggör preliminär rankning. En större publikation som aviserats för utgivning skall kartlägga utbredningen och ge handfastare manualer för handläggning. Delar av relevant forskning kring långtidseffekterna av föräldraalienation återfinns under andra diagnosrubriker så att den totala effekten och utbredningen är svår att epidemiologiskt kartlägga.^[22]

Sverige

Sociala kostnader

Enligt 6 kap 1 § [föräldrabalken](#) ska barn "behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling".^[23] Flera länder har lagstiftat mot föräldraalienation för att man skall kunna intervensera och förhindra att en skadlig påverkan på

Vad är Föräldraalienation?

barnet leder till permanenta störningar. Föräldraalienation drabbar oskyldiga som försätts i vanmakt och saknar möjlighet att försvara sig. Det orsakar stort lidande hos barn och vuxna samt mycket stora dolda samhällsekonomiska kostnader i form av ökad sjuklighet och minskad arbetsförmåga. Det diagnostiska spektrumet och skadepanoramats finns relativt väl kartlagt och framlades vid en konferens i Frankfurt am Main 2002, under ledning av Dr. Winfrid Boch von Galhau och med stöd av Europaparlamentet.

Ansatser och initiativ

I Sverige anses (enligt internationella expertorganisationen PASG) endast få personer ha erforderlig utbildning och kompetens att ställa diagnos på föräldraalienation. Rättspsykologen Lena Hellblom Sjögren har framträtt som föreläsare vid utbildning av jurister och socionomer på universitetsnivå och vid konferenser globalt. I boken "Barnets rätt till familjeliv", 25 fallstudier (2012, 535 sidor), beskrivs fall som hon bedömt (enligt PAS-kriterierna) har utförts med felaktig utredningsteknik (av vilka flera väckt internationell uppmärksamhet.^{[24][25][26][27]}) Under beteckningen "farliggörande av förälder" har hon föreslagit en utvidgning av problemdefinitionen till tvångsomhändertagna och fosterhemsplacerade barn.^[28] Hellblom Sjögrens forskning i föräldraalienation har uppmärksammats internationellt för de kritiska fallanalyser som påvisat systematiska brister i utredningskompetens hos *myndigheter* (vårdnadsutredare, polis och åklagare). Dessa visas ofta vara lierade med alienatorn (pga brister i kunskap, erfarenhet och distans till utbredda fördomar) och kan därmed ofrivilligt eller av vårdslöshet komma att medverka i en alienationsmisshandel. Studierna har visat att utredarna saknar erforderlig handledning och träning för att bedöma vad som är falska beskyllningar från förälder med syfte att genom manipulation av en godtrogen omgivning beröva den andra föräldern möjlighet att utöva sitt föräldraskap (i fall av "vindictive ex"). En medhjälpare i en alienationsmisshandeln

Vad är Föräldraalienation?

kallas ibland *facilitator*, men det är ovisst om det i svensk rättspraxis prövats om en sådan gärning kvalificerar för medbrottslighet i misshandel. Bland andra svenska forskare som ur olika perspektiv mer eller mindre oberoende kritiskt belyst hur "barnens bästa" tolkas i svensk praxis kan nämnas rättssociologen Annika Rejmer vid Lunds universitet och civilrättsprofessorn Anna Singer vid Uppsala universitet,^[29] Lars Plantin på Malmö högskola, barnrättsjuristen Lena Celander-Jørgensen och familjeterapeuterna Agnetha Svensson och Gösta Emtestam.^[30] En social och familjerättslig analys vid Ersta Sköndal Högskola av socionomerna Monika Jonasson Robotycka och Shian Rahbi ger en kritisk överblick av problemet ur svenskt perspektiv.^[31]

Epidemiologi

Den vanligaste formen av föräldraalienation förekommer vid separationer och skilsmässor där ena parten önskar bryta helt med sitt ex och samtidigt behålla vårdnaden om barnen. Även här är det vanligt med anspelningar på olämpligt beteende hos den andra föräldern vilket anses kunna stärka utsikterna att vinna en vårdnadsstrid i de fall parterna ej kan komma överens om gemensam vårdnad. Enligt Hellblom Sjögrens utredningar är det inte ovanligt i Sverige att den ena föräldern i sådana fall lyckas övertyga myndigheterna om den andra förälderns olämplighet som vårdnads- och umgängesrättshavare. Därigenom kan barnets möjlighet att tillgå sin ena förälders hela familjekrets omintetgöras.^[5] Officiell statistik på den svenska epidemin av föräldraalienation saknas hos Statistiska Centralbyrån och inte heller Socialstyrelsen för statistik över tillståndet. Men enskilda forskare har gjort uppskattningar som hamnar mellan 16 000 och 22 500 behandlingskrävande fall, troligen motsvarande grad tre. Efter publicering av prevalensstatistik i USA torde dock denna siffra behöva uppgraderas. År 2008 växte ca 160 000 av Sveriges två miljoner upp utan sin pappa som vårdnadshavare. Carlbring (2010) anger att 40.000 barn i Sverige helt förlorat kontakten

Vad är Föräldraalienation?

med sina pappor, enligt uppgift som uppges komma från Socialstyrelsen (2004). I svensk rättspraxis är mönstret att om föräldrarna inte är gifta när ett barn föds får mamman automatiskt vårdnaden om barnet. Ifall det döms till enskild vårdnad i domstol är det i åtta fall av nio (9 av 10 enl senare uppgifter) mamman som får vårdnaden om barnet. I samband med lagändring 2006 blev samarbetssvårigheter ett starkare skäl att upplösa gemensam vårdnad med följd att antalet fall där man dömer till gemensam vårdnad minskat drastiskt. En förälder som inte har vårdnadsansvar för sitt barn har enligt juridiken inget att säga till om när det gäller uppväxt, var barnet ska bo, frågor som rör skolgång, besök hos sjukvården (etc) och berövas därför i väsentliga avseenden sitt föräldraskap. Hos en betydande andel av de barn som far illa är barnets förlust ("deprivation") av en eller flera nära relationer eller ett berövande och förfrämligande ("alienation") av barnets föräldrarelation, en av flera multifaktoriella orsaker bakom barns och ungas psykiska ohälsa.

Forskning och kompetensförsörjning

I Sverige saknas åtgärder för rehabilitering av personer som utsatts för föräldraalienation. Det förekommer ingen utbildning om föräldraalienation inom ramen för reguljära kurser, varken för jurister, psykologer eller läkare. Barnpsykiatri (och delvis rättspsykiatri) i Sverige har länge varit upptagen av att tillmötesgå önskemål hos den berövande parten och kunskapen om FA har länge varit bristfällig eller obefintlig. Åklagare erhåller ingen utbildning om föräldraalienation, varken inom grundutbildningen eller specialistutbildningen, enl uppgift från Riksåklagaren.^[32] Sexuella anklagelser, vanliga vid parkonflikter, separationer och skilsmässor med uppseglande umgänges- och vårdnadskonflikter, är ingalunda ett obligat inslag i definitionen av föräldraalienation (PAD) som inkluderar alla sorters falska förevändningar i en alienationsprocess. Inom engelskspråkig facklitteratur har differentialdiagnostiska kriterier utvecklats för att särskilja falska anklagelser och förhindra

Vad är Föräldraalienation?

allvarliga följder av föräldraalienation. Ett kompetenscenter för forskning, utbildning, undervisning, utredning och rehabilitering av skilsmässoskadade familjer, med fokus på föräldraalienation, har föreslagits till två svenska regeringar (Persson och Reinfeldt), på initiativ av Allians för Barnen (*Alliance for the Child*). Sociologisk och etnografisk forskning intresserar sig för skillnader i förekomst av föräldraalienation i olika länder och kulturer medan statsvetare och ekonomer söker beräkna kostnaderna för samhället och den enskilde. Värderingsinstitut inkluderar kriterier för rättssäkerhet och barns mänskliga rättigheter som förutsättning för gott familjeliv i sin ranking av livskvalitet i olika städer och länder.

Policy och debatt

Människorättsorganisationer, umgängesrättsföreningar, forskare, läkare och sociala aktivister har länge krävt förbättrad rättssäkerhet och utredningsteknik för att begränsa skadeverkningarna av alienationsmisshandeln.^[33] Föräldraalienation är ett könsneutralt begrepp vilket innebär att den alienerade föräldern kan vara antingen mor eller far till barnet (eller kan barnets anknytning skett till likvärdiga adoptivföräldrar). Men eftersom studier i USA visat att det i ca 80% av fallen är modern som berövar barnet dess far har fenomenet kommit att inta en viktig punkt i krav som framställts av organisationer för mäns och pappors rättigheter. I gengäld har feministiska företrädare kritiserat det tidigare använda engelska begreppet [Parental Alienation Syndrome](#) (PAS) som numera i flertalet aktuella sammanhang ersatts av Parental Alienation Disorder (PAD).^[34] I ett skarpt uttalande, baserat på uppfattningen att policy måste vara grundad i vetenskap och beprövad erfarenhet, fördöms de personer och grupper som använder den kliniska kategorin (PA) med ideologiska motiv främmande för vetenskaplig och professionell debatt enkom för syftet att förhindra inklusion av denna störning ("disorder") på den vetenskapliga forskningens område och därmed förhindra korrekt prevention och behandling av denna allvarliga psykiska

Vad är Föräldraalienation?

störning hos barn och unga.^[35] Hälsoutskottet vid Kungliga Vetenskapsakademien (KVA) som den 23 november 2011 kungjorde lanseringen av en samfinansierad programsatsning på "Barns och Ungdomars Psykiska Hälsa" (BUPH)^[36] om 300 miljoner kronor har fått vidkännas kritik för sin tystnad om föräldraalienation som saknas i programbeskrivningen och andra policydokument.^[37] Det har konstaterats att temat förbigås utan att nämnas vid namn och utan explicit saklig motivering till utebliven inklusion i Sveriges genom tiderna största forskningsprojekt om barns sociala och psykiska hälsa.

Media, politik och opinion

Ett TV-reportage av Uppdrag Granskning ("Mardrömmen", den 2 nov 2011) uppmärksammade en familj i Sandviken som berövats sina barn genom socialtjänstens omhändertagande enbart på grund av en anhörigs telefonanmälan med en ogrundad beskyllning om sexuella övergrepp. Barnen hade i detta fall utan grund berövats sina föräldrar i 58 dagar genom myndigheternas försorg. Vid stiftelsen Rättsstatens Vänners seminarium om Barnen och Rättssamhället (på Läkarsällskapet i Stockholm den 21 november 2011), framhölls att fallet i många avseende visade på samma brister i sociala utredningar som ofta drabbar barn och familjer vid svåra skilsmässor. De goda intentioner som politiskt ansvariga formulerat om kompetens och rättssäkerhet, i en statlig utredning (SOU 2001:72), kom aldrig fullt ut att bli verklighet. Där hette det i kapitlet om Socialtjänstens uppgifter: "Individens rättssäkerhet är av största vikt och familjer som söker bistånd av något slag eller utreds av andra skäl måste kunna lita på att deras ärende handläggs på ett professionellt och lagenligt sätt."^[38] Vintern 2011 präglas det svenska opinionsklimatet i bloggofären av frågor om socialpolitisk prioritering i samband med regeringens erkännande av vanvårdade fosterbarn i svenska barnhem.^[39] Som en efterdyning till debatten om apatiska flyktingbarn ifrågasattes könsneutraliteten i nya satsningar ("109 miljoner till arbete med våldsutsatta kvinnor, våldsutövare och barn som

Vad är Föräldraalienation?

bevittnat våld",^[40]) med kritik av ignorerandet av föräldraalienation som samhällsproblem.^[41] Politiskt råder delade meningar om vilket samhällssystem som historiskt genom sin familjepolitik åsamkat barn och föräldrar största skadan och forskare har hänfört problemet till grava missförhållanden både i kommunistiska och fascistiska system.^[42] Med internet har spektrumet i kritiken mot rådande system både vidgats och intensifierats med en spännvidd från politisk nonchalans av problemet till krav på att den av myndigheterna utförda eller understödda barnalienationen skall klassas som en art av familjeterror med ansvarsutkrävande för brott mot mänskliga rättigheter enligt modell efter barnaberövandet under nazismens era. Genom "[Stora Pappadebatten](#)" kom debattarenan Newsmill att inleda en ny jämställdhetsdebatt om vikten av balans mellan pappor och mammor i svensk socialpolitik.^[43]

"Två ting ska barn få av sina föräldrar: Rötter och vingar."

(Johan Wolfgang von Goethe)

Kriterier för Parental Alienation Disorder (PAD)

- A. Barnet - vanligen ett vars föräldrar är involverade i en fientlig skilsmässa - allierar sig starkt med en förälder och avvisar en relation med den andra, alienerade föräldern utan befogad grund för detta avvisande.
- B. Barnet uttrycker följande beteende:
 - (1) ett ihållande avvisande, eller svartmålning, av en förälder, som når upp till kampanjnivå
 - (2) svaga, bagatellartade, och absurda rationaliseringar för barnets ihållande kritik av den avvisade föräldern
- C. Barnet uppvisar två av följande sex attityder och beteenden:
 - (1) avsaknad av ambivalens
 - (2) oberoende-tänkar-fenomenet

Vad är Föräldraalienation?

- (3) reflexmässigt stöd till ena föräldern mot den andra
- (4) frånvaro av skuld över exploateringen av den avvisande föräldern
- (5) närvaro av lånade scenarier
- (6) spridning av fientligheten till den avvisade förälderns utvidgade familj
- D. Störningen har minst två månaders varaktighet.
- E. Störningarna orsakar kliniskt signifikant sorg eller skada i sociala, akademiska (yrkesmässiga), eller andra viktiga funktionsområden.
- F. Barnets vägran att ha umgänge med den avvisade föräldern har ingen rimlig grund. Det betyder att diagnosen Parental Alienation Disorder inte kan ges om den avvisade föräldern har behandlat barnet illa.^[44]

Diagnosens formella status

Föräldraalienation är en disciplinövergripande specialistdiagnos. Man bör skilja mellan det sociala *fenomenet* föräldraalienation och med medicinska *diagnosen*. Fenomenet är väl definierat i ett flertal kriteriesystem. I januari 2012 pågår arbetet med att inordna diagnosen i gängse medicinska diagnossystem (DSM och ICD).

- American Psychological Association ger i kurser och i konferenser utbildning om evaluering och behandling av PA för sina medlemmar samt har publicerat en handledning i ämnet av Dr. Elizabeth Ellis.
- Canadian Symposium for Parental Alienation Syndrome i samarbete med Psycho Education Resources (PER) utvecklade en 3-dagars kurs för kliniska praktiker om diagnos och behandling av PA i Toronto 2009. Kursen gavs som en 18 timmars kurs för psykologer, godkänd som påbyggnadsutbildning av American Psychological Association.
- 1997 godkände American Academy of Child and Adolescent Psychiatry (AACAP) Council en manual för

Vad är Föräldraalienation?

- "Practice Parameters for Child Custody Evaluations" som "AACAP Official Action" där avsnittet om PA kräver att utvärdering av PA sker med stor omsorg och kompetens.
- Bland Association of Family and Conciliation Courts (AFCC) medlemmar, som anses mycket erfarna i utredningar om barn, har vid rundfråga 98% bekräftat förekomsten av PA som relevant kriterium.
 - American Bar Association (ABA) och dess avdelningar ordnar kurser om PA för sina advokater och jurister samt har beställt och publicerat ett viktigt standardverk om PA (av Clavar & Rivlin) för utbildningen.
 - Den spanska professionella organisationen Asociación Española Multidisciplinar de Investigación Sobre Interferencias Parentales (ASEMIP) i Madrid har utfärdat ett uttalande (in English) som godkänner diagnosen och rekommenderar inklusion av PAD i DSM-5 (april 2010).
 - Den sydamerikanska federationen för föräldraalienationens psykologi (ULAPSI) har utfärdat en deklARATION, "Declaración de la Unión Latinoamericana de Entidades de Psicología sobre la Alienación Parental", publicerad i oktober 2011, gemensamt för psykologförbunden i Argentina, Bolivia, Brazil, Chile, Colombia, Costa Rica, Cuba, Guatemala, Mexiko, Paraguay, Peru, och Uruguay: Dokumentet analyserar PA i detalj och belyser föräldraalienation utifrån Barnkonventionen och andra fördrag om mänskliga rättigheter. De för en diskussion om begreppet i samband med kategorin relationsproblem i DSM-IV. "Parentectomy" och andra manifestationer av PA förklaras vara ett allvarligt psykosocialt problem i Latinamerika.

Externa länkar

- [Parental Alienation Study Group \(PASG\) - nätverk av experter som är medlemmar i den internationellt erkända organisationen för forskning om föräldraalienation](#)
- [Parental Alienation Disorder - Parental Alienation Support: Resources & References Empirical Style \(engelska\)](#)
- [Alliance for the child \(engelska\)](#)

<https://sites.google.com/site/coleur/eupasg>

Vad är Föräldraalienation?

- Allians för barnen - initiativ mot föräldraalienation och alienationsmisshandel: [\[17\]](#).
- [Nordiska kommittén för mänskliga rättigheter: Webbplats med relevanta länkar och artiklar](#)
- [DMOZ Open Directory: Parental Alienation Syndrome - webbplats med länkar till valda artiklar \(engelska\)](#)
- [Familjerättssociomernans Riksförening \(FSR\)](#)
- [Familjerätt på nätet \("SocFamRätt"\)](#)
- [Internationale Konferenz PAS \(Boch von Galhau, Kodjoe, Andritzky, Koepfel\).](#)
- [Väter für Kinder](#) Fäder för barn, med omfattande länkar och resurser (Dr. Chr.T. Dum) **(tyska)**
- [Stiftelsen rättsstatens vänners webbplats: "Barnen i Rättssamhället", seminarium 21 november 2011.](#)
- L.F. Loewenstein. ["Publications on Parental Alienation Syndrome, on Parental Alienation"](#) (på engelska). Southern England Psychological Services. <http://www.parental-alienation.info/>. Läst 23 december 2011.
- [Föräldra-Jouren - med barnen i centrum](#)
- Dr. Richard Warshak, hemsida med referenser till "peer review" artiklar och böcker om PA: [\[18\]](#). **(engelska)**
- Amy J.L. Baker, PhD, utvecklingspsykolog och "PAS expert", hemsida med länksamling: [\[19\]](#). **(engelska)**

Expertgrupper och kompetensorganisationer

- Den internationella expertgruppen Parental Alienation Study Group (PASG), som svarar för förslag som kommuniceras med officiella internationella organisationer (Världshälsoorganisationen, medicinska expertnätverk, människorättsorganisationer, etc), bildades 2008 och leds av Professor William Bernet vid Vanderbilt University, USA, och sammanträder årligen, senast 2011 i St Moritz, Schweiz. Den består av 110 experter från 24 länder (uppgift 2012-01-06) varav flertalet professorer i akademiska eller kliniska specialiteter, barn- och allmänläkare, barn- och rättspsykiatriker, rättspsykologer, doktorer i juridik, advokater, domare, mediatorer och psykoterapeuter. Bland medlemmarna i gruppen märks en tidigare ordförande i The American Academy of Child and Adolescent Psychiatry (AACAP) och en ordförande och chefsläkare för barnpsykiatri vid Child Study Center, Yale University New Haven Children's Hospital.
- Det internationella nätverket för terapeutisk juridik arbetar interdisciplinärt för att förbinda juridisk och kriminologisk forskning med terapeutiska och preventiva syften och inkluderar ett barnrättsligt hälsoperspektiv i sin verksamhet (konferenser, publikationer, m.m.): [International Network on Therapeutic Jurisprudence](#), länksida: [\[20\]](#).
- International Academy of Law and Mental Health, startsida: [\[21\]](#).

Viktigare internationella konferenser

Vad är Föräldraalienation?

- 2002 International Conference: The Parental Alienation Syndrome (PAS), Frankfurt am Main Tyskland 19-20 oktober 2002: behandlade psykologiska, psykiatriska och rättsliga frågeställningar: [\[22\]](#).
- 2010 Association of Family and Conciliation Courts (AFCC): "Traversing the Trail of Alienation", Denver, Colorado, USA, 1-4 juni 2010; omfattande tvärvetenskapligt program: [\[23\]](#).
- 2010 European Association for Forensic Child and Adolescent Psychiatry, Psychology and other involved Professions (EFCAP), Basel Schweiz 8 september 2010: barn- och rättspsykiatriskt fokus: [\[24\]](#), referat i spanska ANSAP: [\[25\]](#) och belgiska "Separation Parentale": [\[26\]](#).
- 2012 Fourth International Congress on Parental Alienation Syndrome and Custody (IV Congreso Internacional SAP y Custodia Compartida), Valencia, Spain, 29-31 mars 2012: [\[27\]](#).
- 2012 Current Issues and Controversies on Parental Alienation Syndrome (La Sindrome da Alienazione Parentale: Attualità e Controversie), The Guglielmo Gulotta Foundation, Milano, Italien, 31 mars 2012: [\[28\]](#).
- 2012 Fifth International and Tenth National Congress on Clinical Psychology (V Congreso Internacional y X Nacional de Psicología Clínica), Santander, Spanien, 26-28 april 2012; där Dr. Geoffrey Reed, WHO ICD-11 kommittén, ger presentationen: "Status of Current Classification of Mental and Behavioral Disorders in the Future ICD-11": [\[29\]](#).
- 2012, Belgien, Louvain-la-Neuve, 14 september 2012: "Quels modes d'intervention dans les conflits parentaux? Nouvelles pratiques, nouveaux regards"; Benoît Van Dieren, Ph.D., Université catholique de Louvain, M.A.R.C Bruxelles de Barreau de Bruxelles.
- 2012, San Francisco, USA, oktober 23-28, 2012, The American Academy of Child and Adolescent Psychiatry (AACAP): Special Interest Study Group on Parental Alienation; Dr. John Dunne, MD.
- 2013, Amsterdam, 14-19 juli, "XXXIII rd Congress of the International Academy of Law and Mental Health, Amsterdam, Netherlands", Patronage of Dutch Ministry of Justice. Program Book och Abstracts pdf Book, [\[30\]](#).

Internationella institut och behandlingscentra

- Rye Hospital Center, New York, N.Y., USA, [\[31\]](#): behandlingsprogram för PA, [\[32\]](#)
- Southern England Psychological Services, Dr. L.F.Loewenstein: [\[33\]](#)
- Center for Family Science (Center für Familienwissenschaften), Universität Basel, Schweiz, Juridiska fakulteten: [\[34\]](#)

Lagstiftning, intressegrupper och politiska förslag

- I Sverige grundades Forum för Mor- och Farföräldrar^[45] 1996 av psykolog Lillian Gottfarb som vill främja barns rätt till umgänge med sina mor- och farföräldrar och vice versa. Riksdagsledamot Barbro Westerholm ingav en motion om en lag för att (i likhet med vad som gäller i USA) ge mor- och

Vad är Föräldraalienation?

farföräldrar rätt till umgänge med sina barnbarn ("Rätten till umgänge", motion 2012/13:C247, se även underlag av Riksdagens Utredningstjänst, RUT). Motionen avvisades av vår riksdagsmajoritet.

- Global aktion till FN:s Generalsekreterare om att erkänna föräldraalienation som misshandel, initierad genom organisationen change.org, på flera språk "to read, sign and send").^[46]
- Motion till U.S. Congress om lagstiftning mot föräldraalienation.^[47]
- Kommentarer och presentationer av Brasiliens lagstiftning mot föräldraalienation.^{[48][49]}

Länder som dömts i internationell domstol i mål med inslag av föräldraalienation

- Europadomstolen (brott mot mänskliga rättigheter - sökresultat i ECHR databas HUDOC för "parental alienation":^[35]): Schweiz (Bianci v Switzerland:^[50]),
- Tyskland (Elsholz v Germany: ^[36], Kutzner v Tyskland), Finland (Hokkanen v Finland: ^[37]), Tjeckien (Koudelka v Czech Republic; Zavrel v Czech Republic).
- En lag i Tyskland är omstridd. I likhet med svensk lagstiftning anses den i opinionsyttringar legalisera möjligheten till umgängessabotage genom att tillerkänna vårdnadshavaren (oftast modern) vetorätt mot umgängesrättshavarens (oftast faderns) umgängesrätt i fall där föräldrarna inte är gifta (eller oenighet råder). I Sverige motsvaras det av att modern motsätter sig gemensam vårdnad. Den tyska lagen har dömts strida mot konventionerna nr 14 och 8 enligt konventionen om de mänskliga rättigheterna (Zaunegger v. Germany, Case Number 22028/04, Dec 3, 2009: ^[38]).

Länder som lagstiftat mot Föräldraalienation

PA kriminaliserades i Brasilien (2010, ikraftträdande 2011).^[51]

Referenser

Noter

1. [^] Robert Christopher Barden (2002) Building Multi-Disciplinary Legal-Scientific Teams in PAS and Child Custody Cases, i: The Parental Alienation Syndrome (PAS) - An Interdisciplinary Challenge for Professionals Involved in Divorce, International Conference, Frankfurt (Main), 18.-19. October 2002, sidorna 373-381. [Christopher Barden](#) innehar dubbla doktorsexamina, PhD och JD i psykologi och juridik, från Stanford University Medical School respektive Harvard University.

Vad är Föräldraalienation?

2. [^](#) En övergripande artikel som diskuterar tolkningsproblematik, vetenskaps- och metodparadigm i ett brett perspektiv är: Michael King (2002) "An Autopoietic Approach to 'Parental Alienation Syndrome'", i: *The Journal of Forensic Psychiatry*, Vol 13, Nr 3, December 2002, sidorna 609-635
3. [^](#) Gardner, Richard A. (2004) "The Relationship between Parental Alienation Syndrome (PAS) and False Memory Syndrome (FMS)", i: *The American Journal of Family Therapy*, Vol. 32, Issue 2, sidorna 79-99
4. [^](#) Litteraturen om skadepanoramata för emotionell misshandel är omfattande och svårforcerad. Till den mest moderna forskningen hör Professor Martin Teichers undersökningar vid McLean Hospital, Harvard Medical School, USA
5. [^](#) [\[a b\]](#) [""Föräldraalienation och Psykosocial Barnmisshandel" i inre och yttre verklighet"](#). Strömstad akademi Antologi 2011. sid. 36–49. <http://www.stromstadakademi.se/Antologi-2011.pdf>.
6. [^](#) Martin H Teicher (2002) "Scars that won't heal - The Neurobiology of Child Abuse", i: *Scientific American*, March 2002, sidorna 68-75
7. [^](#) Martin H Teicher (2000) "Wounds that time won't heal - The Neurobiology of Child Abuse", i: *Cerebrum - Dana Forum on Brain Science*, vol 2, nr 4
8. [^](#) Astrid Camps (2002) Psychiatric and psychosomatic consequences for PAS-Children; Wilfrid Boch von Galhau (2002) Consequences of PAS Indoctrination for Children of Divorce as Adults; bägge i: The Parental Alienation Syndrome (PAS) - An Interdisciplinary Challenge for Professionals Involved in Divorce, International Conference, Frankfurt (Main), 18.-19. October 2002, sidorna 143-156 resp. 157-162.
9. [^](#) Wilfrid von Boch-Galhau & Ursula Kodjoe (2006) Consequences of Alienation and Loss of Contact for Affected Parents, sidorna 312-313, i: The International Handbook of Parental Alienation Syndrome, utg. av Gardner, R.A., Sauber, S.A. & Lorandos, D.
10. [^](#) Walter Andritzky (2002) ["Verhaltensmuster und Persönlichkeitsstruktur entfremden Eltern"](#), i: *Psychotherapie*, Band 7, Heft 2, 166-182, CIP-Media, München; hemsidan www.kinder-nach-hause.de
11. [^](#) Ett uppmärksammat fall av fadermord som följd av djup och långvarig alienation, det s.k. ["Lohstroh case"](#) (en läkare i USA mördades av sin son vid hämtning till umgänge), presenteras på NKMR:s hemsida
12. [^](#) A. Novotney (2009) Toronto judge cites parental alienation in child-custody case, APA, April 2009, Vol 40, No. 4, print version: page 12, online: [\[1\]](#)
13. [^](#) Gottlieb, Linda (2012) The Parental Alienation Syndrome: A Family Therapy and Collaborative Systems Approach to Amelioration. Charles C Thomas Publisher Ltd, USA
14. [^](#) Cochemer-Praxis hemsida: [\[2\]](#) och en uppsats (2006; på tyska) av Stephanie Moskopp som utvärderar försök att utveckla problemlösningssmodeller i Tyskland: [\[3\]](#); utvärderad av Kantonsdomstolen och den rättspsykiatriska kliniken i S:t Gallen, Schweiz (2008; på tyska): [\[4\]](#)
15. [^](#) Föräldraalienation som kliniskt problem - Prevention of Parental Alienation in Sweden. Presentation 2008-11-06 av Dr. Nils-Göran Areskoug och Fil. dr. Lena Hellblom Sjögren, leg. psykolog, för personalen vid Sophiahemmet Psykiatri- & psykoterapimottagning, Stockholm.
16. [^](#) Kritiken är till väsentliga delar publicerad på hemsidan för "The Leadership Council for Child Abuse and Interpersonal Violence", [www.leadershipcouncil.org]; en exempel på ambitiös kritik ges i Faller, K.C. (1998) "The parental alienation syndrome: What is it and what data support it?", i: *Child Maltreatment*, vol 3, nr 2, sidorna 100–115: [\[5\]](#)
17. [^](#) Richard A. Gardner (2003) Commentary on Kelly and Johnston's "The Alienated Child: a Reformulation of Parental Alienation Syndrome" /in/ *Family Court Review* 39 (3) July 2001, i: *Family Court Review*, vol 42, No 4, October 2004, sidorna 611-621

Vad är Föräldraalienation?

18. [^](#) Bernet, William, and Baker, Amy J.L. (2013) Parental Alienation, DSM-5, and ICD-11: Response to Critics. Analysis and Commentary, *Journal of American Academy of Psychiatry and Law*, 41:98-104.
19. [^](#) Rand, Deirdre C (2010) Parental Alienation Critics and the Politics of Science. *The American Journal of Family Therapy*, 39:1, 48-71
20. [^](#) Bernet, William, Boch-Galhau, Wilfrid von, Baker, Amy J.L., Morrison, Steven L. (2010) Parental Alienation, DSM-V, and ICD-11. *The American Journal of Family Therapy*, 38:2, 76-187
21. [^](#) Tyska organisationen Fäder för Barn ("Väter für Kinder, e.V."), som leds av Dr. Christian T. Dum, bevakar forskningen globalt och publicerar utförliga recensioner av nyutkommen litteratur om föräldraalienation, [\[6\]](#) och, till exempel [\[7\]](#)
22. [^](#) Dale, Rosanna, et. al. (2010) "The Role of Parental Bonding and Early Maladaptive Schemas in the Risk of Suicidal Behavior Repetition", i: *Archives of Suicide Research*, Vol 14, sidorna 311-328
23. [^](#) <https://lagen.nu/1949:381#K6P1>
24. [^](#) Lena Hellblom Sjögren. "[Making a Parent Dangerous. PAS in Sweden and Norway](#)" (på engelska). http://www.nkmr.org/english/making_a_parent_dangerous_pas_in_sweden_and_norway.htm.
25. [^](#) Lena Hellblom Sjögren. "[Främmandegörande av förälder](#)". Pappaliv.se. http://www.pappaliv.se/pas/pas_4.htm.
26. [^](#) Lena Hellblom Sjögren: "Behöver psykologen bry sig om PAS", i: *Psykologtidningen - Forskning och metodutveckling*, Nr 8, 2008: sidorna 25-28 (med litteraturhänvisningar): [\[8\]](#), läst 27 dec 2011.
27. [^](#) Lena Hellblom Sjögren: "Psykiska övergrepp på barn i de allra svåraste vårdnadskonflikterna", i: *Juridisk tidskrift*, Nr 4, 2007/08, sid 986ff.: [\[9\]](#)
28. [^](#) "Farliggörande av föräldrar", föredrag hållet på NKMR:s informationsafton om LVU för jurist- och medicinstuderande i Göteborg 11 nov. 1998: [\[10\]](#).
29. [^](#) [Därför får mammorna vårdnaden, i Fokus](#)
30. [^](#) Gert Svensson i DN.se om Gösta Emtestam och Agneta Svensson under temat "Elakt Spel" i reportaget "Barn kan fås att hata sin pappa": [\[11\]](#)
31. [^](#) [Monika Jonasson Robotycka & Shian Rahbi \(2009\)](#)
32. [^](#) I samband med PASG konferensen 2011 gjordes den 3 september en förfrågan om kompetensförsörjningen till riksåklagare Anders Perklev som besvarades den 7 september av utbildningschefen Nicklas Lagrell: "Svar på Er förfrågan avseende utbildning av svenska åklagare: I åklagarmyndighetens grundutbildning av åklagare ingår utbildning om övergrepp mot barn. Det finns också en specialistkurs om övergrepp mot barn. Bland kursledarna finns en medvetenhet om begreppet Parental Alienation Syndrom. Det finns dock ingen undervisning om detta i vare sig den obligatoriska grundutbildningen eller specialistutbildningen."
33. [^](#) Sundin, Nils-Göran (1979) Barns rätt till två föräldrar, Brännpunkt, Svenska Dagbladet, 27.12.1979
34. [^](#) Areskoug, Nils-Göran (23 mars 2010). "[Ny lag behövs till stöd för Barn som berövas sina Pappor](#)". Newsmill. <http://www.newsmill.se/artikel/2010/03/23/ny-lag-behovs-till-stod-for-barn-som-berovas-sina-pappor>. Läst 23 december 2011.
35. [^](#) The Governing Board of ASEMIP, the Spanish Association for Multidisciplinary Research on Parental Interference, Madrid den 24 april 2010
36. [^](#) Hemsidan för Hälsovetenskapliga Sällskapet hos KVA stora program för forskning om Barns och Ungdomars Psykiska Hälsa, BUPH, med länkar och dokument, vid förnyad läsning 2012-02-25: [\[12\]](#).
37. [^](#) Sökning på termerna "föräldraalienation" och "parental alienation" i BUPH dokumenten den 25 februari 2012 gav inga träffar.

Vad är Föräldraalienation?

38. [^] "Barnmisshandel - Att förebygga och åtgärda", SOU 2001:72, kap. 7.3.2, sidan 202: [\[13\]](#)
39. [^] [Upprättelseutredningen, Socialdepartementet, regeringens hemsida](#)
40. [^] Pressmeddelande ([\[14\]](#)) och regeringsbeslut den 22 december 2011, avseende särskilt stödprogram som könsspecifikt sammankopplar barn med utsatta kvinnor och våldsamma män, Socialdepartementet, regeringens hemsida: [\[15\]](#)
41. [^] [Pappaorganisationen "Daddys-Sverige"](#)
42. [^] Engelska "Father Knowledge Centre" ger exempel på politiska rötter i det kommunistiska Sovjetsamhället: [\[16\]](#)
43. [^] Markus Ollikainen, grundare till [Pappammanualen](#), åberopade en rad källor med sakligt stöd för en av sina artiklar: [Pappan lika viktig som mamman](#)
44. [^] Bernet, W. et al: "Parental Alienation Disorder and DSM-V", i: *The American Journal of Family Therapy* (36) 2008: 5: 349-366); översatt av Dr. Lena Hellblom Sjögren, citerat efter hand-out till VJS Familjerätt 2008, Stiftelsen Institutet för Vidareutbildning av Jurister, Samhällsvetare och Ekonomer.
45. [^] [Forum för Mor- och Farföräldrar, <http://www.fmfforum.se/>
46. [^] "Petition to UN General Secretary to Recognize Parental Alienation", <http://www.change.org/petitions/ask-united-nations-to-recognize-parental-alienation-as-violence-and-abuse-against-children>
47. [^] Petition to Congress, <http://www.petition2congress.com/3984/>
48. [^] The Family Law Directory, <http://www.thefamilylawdirectory.com.au/article/brazil-ratifies-laws-that-defines-and-punishes-parental-alienation.html>
49. [^] Dr Warshak blog, <http://warshak.com/blog/2010/11/04/taking-parental-alienation-seriously-brazils-new-law/>
50. [^] Bernet, a.a., sidan 172
51. [^] Library of Congress Global Legal Monitor, http://www.loc.gov/lawweb/servlet/lloc_news?disp3_l205402210_text

Källor

- Areskoug, Nils-Göran (2013). "Big Changes Needed in Nordic Family Policy". Project Syndicate, 27 May 2013. [\[39\]](#)
- Areskoug, Nils-Göran (2013). "A Case of Matrilinear Transgenerational Parental Alienation in Sweden: Lessons Learned and Recommendations for Policy Change". The International Academy of Law and Mental Health: XXXIII Congress on Law and Mental Health, Amsterdam 14 - 19 July 2013. Programme Book (page 106) [\[40\]](#), Abstract Book (page 53) [\[41\]](#).
- Areskoug, Nils-Göran (2013). "Samordnat kompetenscenter för familj och barn efter skakande rapport om barn som berövas sina föräldrar". Newsmill (recension och politiskt reformprogram). [\[42\]](#)
- Areskoug, Nils-Göran (2011): "Föräldraalienation och psykosocial barnmisshandel", i: *Inre och Yttre Verklighet*, Strömstad akademi, Antologi 2011, sidorna 36-49; editors: Aadu Ott, Anders Steene och Gunnar Windahl. [ISBN 978-91-86607-01-2](#)
- Areskoug, Nils-Göran (2010). "Ny lag behövs till stöd för Barn som berövas sina Pappor". Newsmill. <http://www.newsmill.se/artikel/2010/03/23/ny-lag-behovs-till-stod-for-barn-som-berovas-sina-pappor>.
- Areskoug, Nils-Göran. "[Föräldraalienation och psykosocial barnmisshandel - recension av två handböcker](#)". ARE AKADEMI. <http://sites.google.com/site/coleur/Frldraalienationochpsykosocialbarnmi.pdf?attredirects=0>. Läst 23 december 2011.
- Bernet, William, red (2010) (på engelska). *Parental alienation, DSM-5, and ICD-11*. American series in behavioral science and law, publ. no. 1113. Springfield, Ill.: Charles C. Thomas Publisher. [Libris 11903546](#). [ISBN 978-0-398-07944-4](#) (hard)

Vad är Föräldraalienation?

- Boch-Galhau, von, Wilfrid, Kodjoe, Ursula, Andritzky, Walter & Koeppel, Peter, editors (2003): *Das Parental Alienation Syndrome (PAS) Eine interdisziplinäre Herausforderung für scheidungsbegleitende Berufe, The Parental Alienation Syndrome (PAS) An Interdisciplinary Challenge for Professionals Involved in Divorce*, international conference, Frankfurt (Main), 18-19 October 2002. VWB Verlag für Wissenschaft und Bildung. [ISBN 3-86135-202-8](#).
- Bone, Michael, Ph.D. & Evans, Robert, Ph.D. (2012) *The Essentials of Parental Alienation Syndrome (PAS): It's Real, It's Here, and It Hurts*.
- Carlbring, Hans (2010) *Gärningsmammor - eller vårdnads- och umgängestvister i verkligheten - en bok om PAS, Parental Alienation Syndrome*, Stockholm, Publit Sweden, [ISBN 978-91-7437-046-1](#)
- Celandner-Jørgensen, Lena (1994) *Föräldraskap och vårdnadsansvar ur ett manligt genusperspektiv*, Ingår i: *Barn och ungdom* (Stockholm. 1994). - 1400-108X. ; 2003:3, s. 46-49, Artikel/kapitel.
- Edvardsson, Bo (2012) *Att ignorera alternativa hypoteser och påverkande metodik vid utredning av misstanke om sexuella övergrepp*, Örebro universitet, fulltext i Diva-portal: [\[43\]](#)
- Emtestam, Gösta & Svensson, Agnetha (2005) *Vårdnads-, boende- och umgängesutredningar : att handlägga och skriva utredningar enligt S-modellen*, Stockholm : Norstedts juridik, [ISBN 91-39-10819-8](#)
- Gardner, Richard A., Sauber, S. Richard & Lorandos, Demosthenes, editors (2006): *The International Handbook of Parental Alienation Syndrome - Conceptual, Clinical and Legal Considerations*, Charles C Thomas Publisher, Ltd, Springfield, Illinois, USA. [ISBN 0-398-07647-2](#)
- Goetgheluck, Delphine, editor (2012) *Le Journal des psychologues, DOSSIER: L'enfant sous emprise - le Syndrome d'aliénation parenterale*, février 2012. (Special issue of French professional journal of psychologists, 33 pages, Febr 2012). In French
- Gottlieb, Linda J. (2012) *The Parental Alienation Syndrome: A Family Therapy and Collaborative Systems Approach to Amelioration*, Charles C Thomas Pub Ltd.
- Hellblom Sjögren, Lena (2012) *Barnets rätt till familjeliv - 25 svenska fallstudier av föräldraalienation*. Studentlitteratur, Lund, [ISBN 9789144075426](#).
- Jonasson Robotycka, Monika & Rahbi, Shian (2009): *Ge aldrig upp – det handlar om ditt barn!* - En studie om pappors kamp i vårdnadstvister, Ersta Sköndal Högskola, Socionomprogrammet med inriktning mot äldre, institutionen för socialt arbete, Socialt arbete, uppsats SÄ82, 15HP, 2009: [\[44\]](#).
- Kloth-Zanard, Joan (2011) *Where Did I Go Wrong? How Did I Miss the Signs? Dealing with Hostile Parenting & Parental Alienation*, Kloth Consulting, 2nd Edition, 978-0-557-44779-4.
- Lamb, Michael E., editor (2010) *The role of the father in child development*, 5th ed., Hoboken, N.J. : Wiley, Engelska 656 s. [ISBN 978-0-470-40549-9](#) (cloth).
- Largo, Remo & Czernin, Monika (2003): *Glückliche Scheidungskinder - Trennungen und wie Kinder damit fertig werden*. Piper, München & Zürich. [ISBN 3-492-04417-4](#).
- Largo, Remo (1999): *Kinderjahre - Die Individualität des Kindes als erzieherische Herausforderung*. Piper, München & Zürich. [ISBN 3-492-23218-3](#).
- Lorandos, Demosthenes, Bernet, William & Sauber, Richard A., Editors (2013) *Parental Alienation. The Handbook for Mental Health and Legal Professionals*. American Series in Behavioral Science and Law, Publication Number 1116. Charles C Thomas Publisher, Ltd, Springfield, Illinois, USA. [ISBN 978-0-398-08881-1](#).
- Plantin, Lars (2001) *Män, familjeliv och föräldraskap*, (bokutgiven avhandling) 1. uppl., Umeå : Boréa, [ISBN 91-89140-19-2](#).
- Pruett, Kyle D. (2001): *Fatherneed - Why Father Care is as Essential as Mother Care for Your Child*. Broadway Books, New York. [ISBN 978-0-7679-0737-8](#).

Vad är Föräldraalienation?

- Rejmer, Annika (2003) Vårdnadstvister : en rättssociologisk studie av tingsrätts funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa, Lunds universitet. Sociologiska institutionen (utgivare), Serie: Lund studies in sociology of law, 1403-7246 ; 16, BokAvhandling(Diss. Lund : Univ., 2003), [ISBN 91-7267-142-4](#).
- Reay, Kathleen, Ph.D. (2011) Toxic Divorce: A Workbook for Alienated Parents, [ISBN 9780986917806](#).
- Singer, Anna (2000) Föräldraskap i rättslig belysning, Uppsala : Iustus, 2000, Serie: Skrifter från Juridiska fakulteten i Uppsala, 0282-2040 ; 85, BokAvhandling(Diss. Uppsala : Univ.), [ISBN 91-7678-454-1](#) (inb).

Bibliografier

- Appendix E, sidorna 187-230, ur William Bernet (editor) Parental Alienation DSM-5 and ICD-11 (2010), innehåller en förteckning av 630 källhänvisningar varav ca 300 utgör artiklar från professionella tidskrifter; här förtecknas även 25 doktoravhandlingar och 200 böcker i ämnet. fattande bibliografin som publicerats. Appendix C, sidorna 153-178, refererar till relevanta rättsfall i olika länder (i Sverige till rättsfall vid Linköpings, Göteborgs, Södertälje och Solna tingsrätter, sidorna 176-177).
- Den mest omfattande publicerade bibliografin förtecknar mer än 1000 källor och referenser: "Supplemental Reference Guide to Parental Alienation", Part I: References in the Professional Literature, sidorna 5-81, Lorandos, i: Demosthenes, Bernet, William & Sauber, Richard A., Editors (2013).

Originalarbeten av Dr. Richard A. Gardner är förtecknade i "Library of Congress Online Catalog" (sökord "Richard A. Gardner" ger 58 träffar) *[Library of Congress Online Datalog \(Washington, USA\): Bibliografiska referenser till verk av Dr. Richard A. Gardner - \(läst 3 februari 2014\) \(engelska\)](#)]